

Оксана ШУКАТКА,

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри фізичного виховання та спорту,
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

КОНЦЕПЦІЯ ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ СТРАТЕГІЙ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННЯ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ ПРИРОДНИЧИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ НА ЗАСАДАХ МІЖДИСЦИПЛІНАРНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

У статті здійснено теоретичний аналіз концепції формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей на засадах міждисциплінарної інтеграції з урахуванням необхідності відтворення параметрів складності, цілеспрямованості і динамічності її концептуальних положень, що відображаються в системі фундаментальних знань. Підсумовано, що концепція є складною, цілеспрямованою, динамічною системою теоретико-методологічних і методико-технологічних знань про теорію і практику формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей на засадах міждисциплінарної інтеграції, що базується на ідеях системного, функціонального, аксіологічного, акмеологічного, особистісно-діяльнісного, праксеологічного, синергетичного, інтегративного, полісуб'єктного, культурологічного підходів.

Ключові слова: інтеграція, міждисциплінарна інтеграція, здоров'язбереження, індивідуальні стратегії здоров'язбереження, майбутні бакалаври природничих спеціальностей, студенти.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Актуальність визначення концептуальних підходів до формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження (ІСЗЗ) майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей (БПС) на засадах міждисциплінарної інтеграції (МІ) підкреслюється тим, що науковці засадничими основами філософії освіти для ХХІ століття визначають саме пошуки практико-орієнтованих освітніх концепцій. Дослідницька робота щодо визначення концептуального підґрунтя цілісної здоров'язбережувальної підготовки студентів цієї спеціальності розпочиналася з теоретико-порівняльного аналізу змістового наповнення категорій «концепт» і «концепція». Нині філософи зрозуміють концепт як ядро концепції, як «дещо

внутрішньо присутнє в думці, умова самої її можливості, жива категорія, елемент трансцендентального досвіду», що навчає нас розумінню, а не пізнанню, як «архіпелаг островів смислу» [1, с. 309].

Детальний теоретичний аналіз цих та інших визначень дав змогу встановити, що термін «концепція» охоплює два основних аспекти – внутрішній і зовнішній відносно досліджуваного явища, де перший є спрямовуючою ідеєю педагогічного дослідження, а другий – формою презентації його результатів. Умовою існування зовнішнього контексту концепції є чітко виражена логічна структура предмета дослідження. Базуючись на отриманих висновках під концепцією формування ІСЗЗ майбутніх БПС на засадах МІ розуміємо комплекс ключових концептуальних положень, що всебічно розкривають сутність, зміст і особливості досліджуваного явища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. З метою розробки авторської концепції формування ІСЗЗ майбутніх БПС на засадах ІМ детально проаналізовано концепти, що стосуються:

фундаментальних теорій загальної педагогіки (Ю. Бабанський, В. Беспалько, І. Лернер, В. Сластьонін та ін.);

теорії цілісного педагогічного процесу (П. Блонський, В. Ільїн, В. Краєвський, Б. Лихачов, А. Макаренко, М. Рубінштейн, В. Новіков, Г. Щедровицький та ін.);

теорії педагогічних систем (З. Калмикова, Я. Коменський та ін.);

теорії професійного та особистісного самовизначення (Є. Климов, Т. Кудрявцев, К. Роджерс, Дж. Ролз, Н. Пряжніков, В. Шадріков та ін.);

основи дидактики вищої школи (С. Архангельський, В. Беспалько, А. Вербицький, В. Краєвський, Н. Тализіна, Д. Чернілевський та ін.);

психолого-педагогічних і медико-біологічних аспектів формування здорового способу життя студентської молоді;

дослідження стратегій життя і діяльності особистості (К. Абульханова-

Славська, А. Лібіна, Л. Мітіна, В. Моляко та ін.);

психофізіологічних характеристик трудової діяльності (Н. Агаджанян, В. Аршавский, Ф. Березін, А. Навакатікян, В. Небиліцин та ін.);

філософії інтеграції наукового знання (М. Асімов, Б. Ахлібінінский, Б. Кедров, А. Турсунов та ін.);

застосування ідей педагогічної когнітології (В. Гинецинський, Л. Зоріна, Я. Пономарьов та ін.);

дидактичних теорій міжпредметних зв'язків (І. Зверев, П. Каптерев, В. Кирилов, Д. Кірюшкін, Н. Лошкарьова, В. Максимова, М. Скаткін та ін.);

теорії педагогічної інтеграції (А. Беляєва, М. Берулава, В. Семенов, Ю. Тюнников, Л. Федотова та ін.);

дослідження проблеми змісту здоров'язбережувальної освіти;

основ кваліметрії професійної освіти;

філософських основ теорії пізнання, діяльності, формування та розвитку особистості;

культурологічних, соціологічних та педагогічних ідей про роль і функції вищої професійної освіти у формуванні здорового способу життя студентської молоді;

теорій фундаменталізації природничої освіти.

Метою статті є теоретичний аналіз концепції формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей на засадах міждисциплінарної інтеграції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розробляючи авторську концепцію формування ІСЗЗ майбутніх БПС на засадах МІ, враховувалася необхідність відтворення параметрів складності, цілеспрямованості і динамічності її концептуальних положень, що відображалися в системі фундаментальних знань.

Так, дотримання параметру складності знань відбувалося з опорою на три особливості. По-перше, основою для отримання нового наукового фундаментального знання про організацію здоров'язберігаючої підготовки

майбутніх БПС був діалектичний синтез різних наукових теорій, результатом якого є виокремлення концептуальних положень формування ІСЗЗ студентів природничих спеціальностей на засадах МІ.

По-друге, враховувалася необхідність встановлення зв'язків між різноманітними знаннями (педагогічними, психологічними, хімічними, біологічними, географічними тощо) про збереження і зміцнення здоров'я студентів для їх органічного поєднання в єдину систему фундаментальних знань. Тому для побудови повноцінної педагогічної концепції формування ІСЗЗ майбутніх БПС на засадах МІ, для знань, які вона віддзеркалює, властивий теоретико-методологічний і методико-технологічний характер. Така характеристика сукупності знань забезпечувала зв'язок теоретичних положень концепції з практикою їх використання. Тому кожен розділ розробленої педагогічної концепції має функціональне призначення, забезпечуючи її цілісність і повноту. Наприклад, визначення теоретико-методологічних основ дало змогу обрати необхідний методичний апарат дослідження; ядро концепції проектує практичну діяльність майбутніх БПС і викладачів у напрямі збереження і зміцнення здоров'я студентів. При цьому самостійність розділів є відносною, тому що вони тісно взаємопов'язані і, виконуючи свою специфічну функцію, забезпечують досягнення загальної мети: формування ІСЗЗ майбутніх БПС на засадах МІ.

Третьою особливістю відтворення параметру складності знань було чітке дотримання ієрархічної структури концепції як системи знань, що містить рівні підпорядкованості, які визначають логіку розгортання її загального змісту: від загальнотеоретичних положень (передумов розробки концепції формування ІСЗЗ майбутніх БПС на засадах МІ, філософських засад формування здорового способу життя студентів, методологічних підходів до проблеми формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження студентів на засадах міждисциплінарної інтеграції, нормативно-правової бази щодо сприяння здоров'язбереження студентської молоді тощо) до методики використання в освітньому процесі. Так, структурне уявлення концепції дозволяє виявити її

теоретико-методологічні основи, а змістовно-сміслове наповнення ґрунтується на закономірностях і принципах концепції.

Відтворення параметру цілеспрямованості системи фундаментальних знань, що відбивають зміст авторської концепції формування ІСЗЗ майбутніх БПС на засадах ІМ передбачало визначення, досягнення і перевірку мети дослідження. Погоджуємося з думкою І. Мельничук, що мета – це «ідеальне, уявне передбачення результатів діяльності (наукової, дослідницької, професійної тощо)» [2, с. 6]. Обираючи мету наукового пошуку, ми опиралися на низку вимог, наявність яких, за словами сучасних науковців, детермінує її досягнення. До таких вимог віднесено:

конкретність – опис результатів, які передбачається досягти;

вимірюваність – добір відповідного апарату виміру (діагностичного інструментарію: анкети, опитувальні листки, паспорти здоров'я тощо);

реальність – забезпеченість матеріально-технічними ресурсами;

контрольованість – наявність інформаційних зв'язків, що сприяють своєчасній корекції.

Наукове цілепокладання, як зазначає А. Фурман [3, с. 124], це складний процес, що передбачає створення цілей, їх перевірку, коригування, погодження та прогнозування досяжності [3, с. 125]. Тому цілеспрямованість системи знань, що становлять авторську педагогічну концепцію формування ІСЗЗ майбутніх БПС на засадах ІМ, полягає в повному і всебічному описі становлення і розгортання досліджуваного процесу, а також його результату як педагогічного феномена. Це забезпечується обґрунтованим вибором логічних засобів (аналогій, прикладів, суджень, висновків, узагальнень), методів (аналіз, синтез, систематизація, класифікація), використанням ілюстративного матеріалу (таблиці, малюнки).

Динамічність системи знань означає певну їх відносність стосовно об'єкта дослідження. Представлене нами бачення проблеми формування ІСЗЗ майбутніх БПС на засадах ІМ відображає результати наукових досягнень в цілому, проте не є абсолютно завершеним і незмінним. Водночас це не знижує

вірогідність обґрунтованої системи фундаментальних знань про інтегративний характер підготовки студентів до ведення здорового способу життя, оскільки в подальшому вони будуть доповнюватися і корегуватися. В основі цієї ознаки лежить встановлення міжпредметних зв'язків і розширення сфери застосування основного змісту авторської концепції формування ІСЗЗ майбутніх БПС на засадах МІ.

Отже, розроблена концепція є складною, цілеспрямованою, динамічною системою теоретико-методологічних і методико-технологічних знань про теорію і практику формування ІСЗЗ майбутніх БПС на засадах міждисциплінарної інтеграції, що базується на врахуванні ідей системного, функціонального, аксіологічного, акмеологічного, особистісно-діяльнісного, праксеологічного, синергетичного, інтегративного, полісуб'єктного, культурологічного підходів.

Беручи до уваги той факт, що концептуальну основу формування ІСЗЗ майбутніх БПС на засадах МІ складають основні завдання освітології як «сфери національного людинотворення» [3, с. 135], відтак у процесі виокремлення концептуальних положень інтегративної здоров'язбережувальної підготовки студентів ураховано такі постулати:

1) освітологія як синтетична наукова дисципліна, що інтегрує на якісно нових рівнях теоретизування щонайменше вісім сфер наукового знання – філософію, соціологію, культурологію, антропологію, психологію, педагогіку, фізіологію, методологію, містить методологічне підґрунтя для розробки інтегративного навчально-методичного забезпечення для формування ІСЗЗ майбутніх БПС;

2) розробка трьох дисциплінарних сегментів освітології залежно від її змістовного спрямування – загального, традиційного, інноваційного, а також створення чотирьох предметних гілок, зважаючи на критерії головного функціонального навантаження ймовірного наукового знання – філософського, теоретичного, прикладного і практичного аспектів освітології;

3) спрямованість інтеграції нового міжпредметного наукового знання на взаємодоповнення чотирьох її метасистемних складових:

а) теорії освітньої діяльності;

б) вітакультурної методології як виняткової практики професійного методологування;

в) інноваційної моделі розвивальної освіти;

г) фундаментального соціально-психологічного та педагогічного експерименту на предмет створення зон локального – інтенсивно-розвивального, соціокультурного освітнього простору, а в перспективі – «заміни традиційної освітньої моделі на інноваційну, основне завдання якої – добування, збагачення, поширення і творення кращого досвіду» [3, с. 137] з метою формування педагога-майстра.

Динаміка розробки авторської концепції формування ІСЗЗ майбутніх БПС на засадах МІ передбачала врахування низки передумов (теоретичних, соціально-історичних, практичних) її створення, які віддзеркалюються в суперечностях між:

стрімким падінням рівня здоров'я студентської молоді та відсутністю єдиної системи здоров'язбереження у закладах вищої освіти (ЗВО) України;

необхідністю реалізації індивідуального особистісно зорієнтованого підходу до проблеми формування індивідуальних маршрутів здоров'язбереження кожного студента та низьким рівнем готовності педагогів до використання здоров'язберігаючої інформації (її збору, накопичення, інтерпретації) в освітньому процесі;

прагненням молоді до фізичного самовдосконалення, саморозвитку та відсутністю у них системних здоров'язберезувальних знань і вмінь, необхідних для обґрунтованого самопрограмування індивідуальних стратегій здоров'язбереження;

підвищенням вимог до якості валеологічної підготовки майбутніх фахівців у ЗВО та відсутністю адекватного міждисциплінарного методичного супроводу в напрямі оптимізації змісту дисциплін, що містять

здоров'язбережувальну інформацію; належного контролю за рівнем стану здоров'я та психофізичної підготовленості, якістю забезпечення педагогічних кадрів, необхідним науково методичним та інформаційним забезпеченням, поліпшенням матеріально-технічної бази та ін.

Погоджуючись із науковою позицією Є. Яковлєва [4], вважаємо, що авторська педагогічна концепція формування ІСЗЗ майбутніх БПС на засадах ІМ як система наукових знань і як результат наукового пошуку повинна містити такі структурні складові:

загальні положення, до змісту яких входять поняття концепції, мета, правове та методичне забезпечення, межі застосування, місце в теорії педагогіки вищої школи;

понятійно-категоріальний апарат, який демонструє необхідні в рамках даного дослідження визначення та зв'язки між ними, що забезпечують однозначність, логічну чіткість, послідовність і доказовість представлених висновків;

теоретико-методологічні основи, до яких відносяться методологічні підходи для пояснення сутності досліджуваного феномену, що відображають взаємозв'язок філософського та конкретно-наукового знання і забезпечують необхідний рівень теоретизації й обґрунтованості висунутих концептуальних положень;

ядро, що містить загальнодидактичні та спеціальні закономірності і принципи а) функціонування вищої природничої освіти; б) застосування ідей педагогіки здоров'я; в) конструювання міждисциплінарного інформаційного контексту для цілеспрямованого формування ІСЗЗ майбутніх БПС;

змістовно-смісловне наповнення концепції, що відбиває практичну сферу діяльності викладачів ЗВО у напрямі формування ІСЗЗ майбутніх БПС крізь призму застосування концептуальних положень міждисциплінарної інтеграції;

педагогічні умови формування ІСЗЗ майбутніх БПС на засадах ІМ;

верифікацію концепції, яка відобразатиме основні положення і специфіку організації педагогічного експерименту з перевірки й оцінки ефективності реалізації концепції в цілому.

Побудова педагогічної концепції формування ІСЗЗ майбутніх БПС на засадах ІМ у відповідності до запропонованої структури забезпечувала її цілісність, завершеність й детермінувала комплексність авторських висновків. Водночас ураховувалося, що відмова від будь-якого з означених складників призведе до порушення логічної «стрункості» концепції та виникнення питання про перспективність її подальшого використання в педагогічній теорії та практиці.

Педагогічними межами застосування розробленої концепції виступають особливості реалізації МІ у процесі формування ІСЗЗ майбутніх БПС. Суб'єктами зазначеного процесу є викладачі ЗВО, які здійснюють реалізацію концепції, та студенти природничих спеціальностей за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавр. Відзначимо, що встановлені нами межі застосування концепції формування ІСЗЗ майбутніх БПС на засадах ІМ можуть розширюватися і змінюватися в процесі її реалізації й у результаті розвитку та доповнення самої концепції та педагогічної теорії в цілому.

Вивчення й узагальнення наукового та практичного досвіду застосування концепту міждисциплінарної інтеграції в контексті формування ІСЗЗ дало змогу виокремити власну позицію щодо трактування системних основ її реалізації: міждисциплінарна взаємодія наукових здоров'язбережувальних знань, умінь навичок МБПС, міждисциплінарна взаємодія суб'єктів освітнього процесу.

Висновки. Таким чином, структурне уявлення формування ІСЗЗ майбутніх БПС на засадах ІМ відображає галузі використання авторської концепції та забезпечує її цілісність, цілеспрямованість і динамічність. Ефективність реалізації концепції формування ІСЗЗ майбутніх БПС на засадах МІ залежить від точності відтворення її концептуальних положень в освітньому процесі ЗВО. Усі визначені концептуальні положення проектуються з метою

формування готовності студентів до самостійного створення та реалізації у повсякденній (побутовій, професійній, соціальній) діяльності індивідуальних стратегій здоров'язбереження. Розроблена концепція є системою поглядів на проблему зміцнення та збереження здоров'я сучасної студентської молоді в процесі навчання у ЗВО, що ураховує її реальний стан, передумови та перспективи.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямку полягають у дослідженні нормативно-правової бази України щодо сприяння здоров'язбереження молоді.

Список використаної літератури

1. Новая философская энциклопедия. В 4-х томах / науч.-ред. совет : В. С. Степин, А. А. Гусейнов, Г. Ю. Семигин, А. П. Огурцов. Москва : «Мысль», 2010. Т. 2. Е–М. 2010. 640 с.
2. Мельничук І. М. Здоров'я людини як проблема гуманітарного знання. *Філософія, методологія, психолого-педагогічні аспекти формування культури здоров'язбереження* : зб. тез наук.-методол. семінару (Тернопіль, 26 червня 2014 року). Тернопіль, 2014. С. 3–6.
3. Фурман А. В. Ідея професійного методологування : монографія. Ялта-Тернопіль : Економічна думка, 2008. 205 с.
4. Яковлев Е. В., Яковлева Н. О. Педагогическая концепция: методологические аспекты построения. М. : Гуманитар. изд. центр ВЛАДОС, 2006. 239 с.

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор Мельничук І. М.

Шукатка О. В. Концепция формирования индивидуальных стратегий здоровьясбережения будущих бакалавров естественных специальностей на основе междисциплинарной интеграции

В статье осуществлен теоретический анализ концепции формирования индивидуальных стратегий здоровьясбережения будущих бакалавров естественных специальностей на основе междисциплинарной интеграции с учетом необходимости воспроизведения параметров сложности, целеустремленности и динамичности ее концептуальных положений, отражающихся в системе фундаментальных знаний. Обобщено, что концепция является сложной, целенаправленной, динамической системой теоретико-методологических и методико-технологических знаний о теории и практике формирования индивидуальных стратегий здоровьясбережения будущих бакалавров естественных специальностей на основе

междисциплинарной интеграции, основанной на идеях системного, функционального, аксиологического, акмеологического, личностно-деятельностного, праксеологического, синергетического, интегративного, полисубъектного, культурологического подходов.

Ключевые слова: интеграция, междисциплинарная интеграция, здоровьесбережение, индивидуальные стратегии здоровьесбережения, будущие бакалавры естественных специальностей, студенты.

Shukatka O. Conception of the Formation Individual Health Saving Strategies of Future Bachelors of Natural Specialties on the Basis of Interdisciplinary Integration

The article deals with the theoretical analysis of conception of the formation individual health saving strategies (IHSS) of future bachelors of natural specialties (BNS) on the basis of interdisciplinary integration (II). It was taking into account the necessity of reproducing the parameters of complexity, purposefulness and dynamism of conceptual conditions, which are reflected in the system of fundamental knowledge.

So, keeping the parameter of knowledge complexity was based on three peculiarities. Firstly, the basis for getting a new scientific fundamental knowledge about organization of health saving training of future BNS was dialectical synthesis of different scientific theories. Its result is separation of conceptual provisions of formation individual health saving strategies for future bachelors of natural specialties on the basis of interdisciplinary integration. Secondly, it was taking into account necessity of establishing connections between different knowledge (pedagogical, psychological, chemical, biological, and geographical) about saving and strengthening of health of future BNS for their organic connection in the only system of fundamental knowledge. That is why, inherent theoretical-methodological and methodical-technological character for building a complete pedagogical conception of formation individual health saving strategies of future bachelors of natural specialties on the basis of interdisciplinary integration, for knowledge, which it reflects. Third peculiarity is reproduction the parameter of knowledge difficultness was a strict adherence to the hierarchical structure of the conception, which defines the logic of the deployment of its general content: from general theoretical provisions to methods of use in the educational process. So, the structural notion of conception allows detecting its theoretical and methodological basics, and a content-semantic filling is based on regularities and principles of conception.

The reproduction of purposefulness parameter of the system of fundamental knowledge, which reflect the contents of the author's conception of formation IHSS of future BNS on the basis of interdisciplinary integration provided the definition, achievement and checking the purpose of research.

Conception is complex, purposeful, dynamic system of theoretical-methodological and methodical-technological knowledge about the theory and practice of formation individual health saving strategies for future bachelors of natural specialties on the basis of interdisciplinary integration, which is based on the ideas consideration of systemic, functional, axiological, acmeological, personal-

activity, praxeological, synergetic, integrative, polysubjective, culturological approaches.

Key words: *integration, interdisciplinary integration, health saving, individual health saving strategies, future bachelors of natural specialties, students.*